

Sf. Ioan Hrisostom, Cu privire la întoarcerea din Asia / De regressu (CPG 4394)

Dragoș BOICU*

Abstract:

The homily *De regressu* (CPG 4394) is one of the chrisostomic sermons with an undeniable authenticity that gives us a wonderful picture of how St. John relates to his audience and at the same time offers a demonstration of strength to his rival, Bishop Severian of Gabala, whom he tries to get him to abandon his plans for usurpation of the archbishop's throne.

Keywords:

St. John Chrysostom; Severian of Gabala; Palladius of Helenopolis; De regressu; Ephesus; Constantinople; homiletics.

I

Așa cum indică și supranumele, Sfântul Ioan Gură de Aur a fost unul dintre cei mai mari predicatori ai Bisericii, influențând decisiv omiletica creștină cu elocvența și stilul său aparte direct și personal. Impactul pe care l-a avut asupra comunităților din Antiohia și Constantinopol este cel mai bine reliefat de numărul mare de cuvântări păstrate, omilii care, de cele mai multe ori, erau notate de tahigrafi sau stenografi în timpul rostirii lor, pentru ca ulterior să fie revizuite de venerabilul episcop care le dădea forma finală¹.

---

* Asist. Dr. Dragoș Boicu este asistent la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Email: dragos.boicu@ulbsibiu.ro

¹ Thomas N. Hall, „John Chrysostom”, în: Thomas N. Hall (ed.), *Sources of Anglo-Saxon Literary Culture. Volume 5: Julius Caesar to Pseudo-Cyril of Alexandria*, (Kalamazoo: Medieval Institute Publications). O serie de ipoteze pe marginea editării acestor omilii în timpul Sfântului Ioan Gură de Aur sunt expuse în Wendy Mayer, Pauline Allen, *John Chrysostom*, Routledge, London & New York, 2000, p. 30-31.

Desigur, între numeroasele piese omiletice hrisostomice (cca 800) de-a lungul timpului au fost inserate foarte multe alte cuvântări (pseudo-Chrysostomica – peste 1000) a căror autenticitate este discutabilă. O parte din aceste cuvântări reprezintă „mozaicuri” din alte texte hrisostomice autentice, similare ca temă, alterate deliberat de compilatori. O altă categorie este alcătuită din lucrări originale ale altor autori care au circulat sub numele Sfântului Ioan. Nu în ultimul rând tot între omiliile pseudohrisostomice găsim texte care aparțineau rivalilor Sfântului Ioan (Severina de Gabala, Atticus al Constantinopolului) și cărora li s-a asigurat supraviețuirea prin atribuirea lor lui Gură de Aur², iar identificarea exactă a paternității acestor cuvântări rămâne în continuare o sarcină dificilă pentru cercetători.

Între textele al căror autor este indubitabil Sfântul Ioan Gură de Aur există o serie de omilii care se disting atât prin stil, dar mai ales prin tematica, respectiv prilejul rostirii lor. Astfel, mărturiile interne (stilul, teme recurente) sunt confirmate de referințe precise la anumite evenimente din biografia autorului. Între aceste lucrări un loc special îl ocupă cuvântările *De regressu* (CPG 4394) și *De recipiendo Severiano* (CPG 4395), care alături de omilia lui Severian de Gabala, *De pace* (CPG 4214), au alcătuit un grupaj aparte, cunoscut multă vreme doar prin intermediul traducerilor latine. Așa cum arăta ilustrul călugăr Bernard de Montfaucon († 1741), unul dintre cei mai acrivici editori ai lucrărilor hrisostomice: „nu deținem aceste opere decât în latină; textele grecești fie s-au pierdut de-a dreptul, fie sunt încă ascunse pe undeva. Dar sunt autentice, atât ordinea chestiunilor și evenimentelor [pe care le abordează] este așezată (corespunzător) și o indică stilul însuși”³. Posteritatea a confirmat intuiția eruditului benedictin, fiind deja descoperite variantele grecești ale două dintre textele respective. Astfel, la finele secolului al XIX-lea, a fost descoperit originalul grecesc al omiliei lui Severian într-un manuscris păstrat în Mănăstirea Sfântul Sava (Mar Saba) din Palestina, fiind publicată în anul 1891 de A. Papadopoulos-Kerameus⁴. Ceva mai recent Antoine

---

² Wendy Mayer, „John Chrysostom”, în: K. Parry (ed.), *The Wiley Blackwell Companion to Patristics*, Blackwell, Oxford, 2015, p. 143-144.

³ *Tou en hagiois patrōs hēmōn Iōánnou tou Chrysostōmou Archiep Kōnstantinoū-poleōs tã Ehyriskόμεna pánta = Sancti patris nostri Joannis Chrysostomi Archiepiscopi Constantinopolitani opera omnia quae extant : vel quae ejus nomine circumferuntur*, ad mss. codices ... necnon ad savilianam frontonianam editiones castigata, innumeris aucta: nova interpretatione ... praefationibus, monitis, notis, variis lectionibus ... / et copiosissimus indicibus locopletata, opera & studio d. Bernardi de Montfaucon, vol. III, Paris, 1837: „Haec opuscula Latine tantum habemus, Graeca enim vel prorsus amissa sunt, vel latent alicubi. Germana autem esse, tum rerum negotiorumque de quibus agitur series, tum stylus ipse suadet”.

⁴ *Analecta Hierosolymitikes Stachyologias*, ed. A. Papadopoulos-Kerameus, vol. I, Sankt Petersburg, 1891, p. 15-26.

Wenger († 2009), identifica (1958) și publica (1961) textul grec al omiliei *De regressu*, găsit într-un manuscris moscovit, datând din secolul al IX-lea: Codex Mosquensi 159, folio 388v⁰-391⁵. Comparând varianta greacă cu cea latină, cercetătorul asumționist observa existența unei fidelități literale „surprinzătoare”⁶ a textului latin față de originalul grec, ceea ce i-a confirmat autenticitatea cuvântării, pe care Sfântul Ioan a rostit-o la revenirea din Asia. Prin urmare avem toate motivele să credem că și ultima piesă omiletică (*De recipiendo Severiano*) din acest grupaj de texte, despre care se credea până la jumătatea secolului al XIX-lea că au supraviețuit doar în latină, este și ea autentică, chiar dacă reprezintă doar o formă abreviată, cum a fost și cazul omiliei severiene *De pace*.

Context

Așa cum afirmasem deja omilia face trimitere la un eveniment istoric concret din viața Sfântului Ioan Gură de Aur: revenirea din vizita sa în Asia, care s-a derulat pe fondul tensiunilor crescânde în rândul episcopilor din preajma Efesului ca urmare a hirotonirii mai multor ierarhi în schimbul unor sume de bani de către arhiepiscopul metropolei.

Reclamanții s-au adresat ierarhului din capitală, solicitând medierea conflictului și intervenția sa, recunoscându-i autoritatea canonică și implicit jurisdicția asupra acestor teritorii, cu atât mai mult cu cât Biserica din Constantinopol fusese scoasă din subordinea mitropoliei din Heracleea Traciei și i se afirmase un primat răsăritean prin canonul 3 la Sinodul II Ecumenic (Constantinopol, 381), care prevedea ca: „episcopul din Constantinopol să aibă întâietate în cinste după episcopul Romei, pentru că [orașul] acesta este noua Romă”⁷.

Lewis Patsavos tinde să creadă că *πρεσβεῖα* reprezintă mult mai mult decât precizarea unei poziții într-o ierarhie onorifică, iar dacă la primul Sinod Ecumenic (Niceea, 325) s-a recunoscut puterea jurisdicțională (*ἐξουσία*) a Alexandriei asupra Egiptului, Libiei și Pentapolei, la fel trebuie înțeleasă și acum această întâietate, sau mai bine spus autoritate și influență, care se vor răsfrânge asupra Orientului și, chiar dacă în canonul 2 sunt menționate expres regiunile subordonate episcopilor din Efes (Asia), Cezareea Capadociei (Pont) și din Heracleea (Tracia), din alăturarea

---

⁵ Antoine Wenger, „L'homélie de saint Jean Chrysostome « A son retour d'Asie »”, în: *Revue des études byzantines* 19 (1961), p. 110-123.

⁶ *Ibidem*, p. 113

⁷ Canonul 3, Sinodul III Ecumenic (381): „Τὸν μέντοι Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον ἔχειν τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς μετὰ τὸν τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπον, διὰ τὸ εἶναι αὐτῆς νέαν Ῥώμην”, *Canoanele Bisericii Ortodoxe: Note și comentarii*, p. 67.

canoanelor 2 și 3 ar reieși de fapt vidul de putere și ar conferi ierarhului din Constantinopol drepturi jurisdicționale efective în aceste trei dioceze⁸.

Brian Daley ține să sublinieze că termenul *τίμη* (cinste) nu trebuie înțeles din prisma sensului contemporan (onoare), întrucât în Antichitate ar fi avut o semnificație mult mai largă, fără a fi doar expresia unui rang, deoarece o anumită poziție în ierarhie era inseparabilă de puterea ce i-o conferea noul statut și, de aceea, cercetătorul american preferă să traducă *πρεσβεῖα τῆς τιμῆς* prin „*the prerogatives of office*” (privilegiile funcției)⁹.

Prin urmare în aprilie 400 episcopul Eusebiu de Valentinopolis aducea în atenția Sfântului Ioan Hrisostom și a sinodului permanent din capitală, un dosar ce cuprindea o listă de 7 capete de acuzare la adresa mitropolitului Antonin al Efesului, după cum urmează:

„prima, că topind odoarele (bisericești) a făurit argintărie pentru fiul său; a doua, că luând marmura de la intrarea baptisteriului, a mutat-o în baia personală; a treia, că a luat coloanele bisericești, care stăteau de mai mulți ani (stivuite) și le-a pus în sufrageria sa; a patra, că fiul său a săvârșit omor și îl menține în slujbă fără nicio pedeapsă; a cincea, că vânzând terenurile lăsate Bisericii de către împărăteasă, mama împăratului Iulian, și-a însușit (banii proveniți din ele); a șasea, că, lăsându-și soția, iarăși s-a dus la ea și a făcut copii cu ea; a șaptea, că pentru el este lege și crez (faptul) de a vinde hirotoniile episcopilor după veniturile (eparhiilor)”¹⁰.

În cadrul procesului de consolidare a autorității scaunului episcopal din Constantinopol, dar mai ales în contextul în care Eusebiu de Valentinopolis, i-a forțat mâna în public silindu-l să acționeze, Sfântul Ioan s-a văzut nevoit să își exercite, împotriva voinței lui, jurisdicția asupra Efesului, mai ales în cazul acestor flagrante abateri morale și canonice. În consecință Antonin mitropolitul Efesului a fost convocat la Constantinopol pentru a fi chestionat, punându-i-se în vedere că urmează investigarea acțiunilor sale și anchetarea episcopilor hirotoniți în schimbul sumelor de bani, întrucât Sfântul Ioan „a hotărât să ia pe cont propriu (chestiunea) și

---

⁸ Lewis Patsavos, *The Primacy of the See of Constantinople in Theory and Practice*, <http://www.goarch.org/ourfaith/primacy-constantinople/> (21.06.2012).

⁹ Brian E. Daley, „Position and patronage in the early Church: the original meaning of Primacy of Honour”, în: *JTS* 44 (1993), p. 529-534.

¹⁰ Palladius de Helenopolis, *Dialogul istoric al lui Palladius, Episcopul de Helenopolis, cu diaconul Teodor al Romei: Despre viața și felul de a fi ale Fericitului Ioan Hrisostom, episcopul Constantinopolului*, XIII, în *Viața Sfântului Ioan*, p. 52-56; Teodor al Trimitundeii, *Despre viața, exilul și necazurile Fericitului Ioan Gură de Aur*, Arhiepiscopul Constantinopolului, 5, 10, 11, în *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu, EIBMBOR, București, 2001, p. 99-100.

să meargă el în Asia, pentru a duce la bun sfârșit cercetarea”¹¹. În mod surprinzător Antonin nu contestă jurisdicția Constantinopolului asupra Asiei, ceea ce denotă faptul că pentru participanții la cel de-al Doilea Sinod Ecumenic, respectiv pentru contemporanii Sfântului Ioan Gură de Aur, aceasta era unanim recunoscută. În schimb, temându-se de rezultatele anchetei, Antonin a încercat prin terți să-l determine pe episcopul Constantinopolului să-și amâne plecarea în Asia, punându-i-se în vedere că:

„Este un lucru necugetat ca tu, episcop fiind și ocrotitor al sufletelor noastre, să părăsești orașul, când se află în atâta frământare, și să mergi în Asia, când martorii pot fi ușor aduși (aici). Căci se aștepta tulburare din cauza lui Gainas”¹².

Temerile erau în bună parte justificate pentru că acest Gainas, căpetenia goților foedereți, devenise la finele anului 399 cel mai influent actor de pe scena politică a Imperiului Roman de Răsărit. După execuția eunucului Eutropie, Gainas încheie un pact cu Tribigild, un alt răzvrătit got, și ajunge astfel cel mai puternic oficial din Orient. În calitate de *Magister utriusque militiae* își încartiruește trupele în Constantinopol solicitând lăcașuri de cult¹³ pentru nevoile religioase ale conașionalilor săi, în marea lor majoritate semiarieni. Din această postură Gainas își permite să facă presiuni asupra împăratului Arcadie pentru a-i da ca prizonieri pe prefectul pretorian Aurelianus, pe generalul Saturninus (cel care „negociase” *foedus*-ul din 382 în baza căruia goții au fost primiți ca mercenari în armata romană) și pe comitele Ioan, presupusul amant al împărătesei Eudoxia¹⁴. Acesta este momentul în care Sfântul Ioan Gură de Aur „intervine din nou”¹⁵, manifestându-și îndrăzneala (παρρησία) față de autoritatea seculară sub imperativul ocrotirii drepturilor Bisericii.

Pe fondul escaladării tensiunilor dintre goți și locuitorii Constantinopolului izbucnește un conflict de proporții, în cursul căruia barbarii din capitală sunt măcelăriți (vara anului 400 d. Hr.). Sfântul Ioan a fost profund dezamăgit de comportamentul romanilor și mai ales de incendierea „bisericii goților” (ἡ ἐκκλησία τῶν Γότθων)¹⁶ în care Hrisostom desfășurase o intensă activitate misionară de

---

¹¹ Palladius, *Dialogul istoric*, XIV, p. 102.

¹² *Ibidem*.

¹³ Sozomen, *HE*, VIII, 4, PG 67, 1524.

¹⁴ J.N.D. Kelly, *Golden Mouth: The Story of John Chrysostom-Ascetic, Preacher, Bishop*, Cornell University Press, New York, 1995 pp. 152-153.

¹⁵ Sozomen, *HE*, VIII, 4, PG 67, 1524.

¹⁶ Socrates, *HE*, VI, 6, PG 67, 680; Sozomen, *HE*, VIII, 4, PG 67, 1524. Teodoret al Cyrului, *HE*, V, 30, PG 82: 1257. Sozomen și Teodoret ne asigură că ierarhul nu a făcut nici o concesie în privința lui Gainas și nu i-a dat nici o biserică. Cu toate acestea, Sfântul Ioan nu a putut rămâne indiferent față de această vastă populație „barbară”. De altfel, întemeiase cu câțiva ani înainte o mănăstire pe moșia generalului Promotus, pe partea

atrageră a bucellarilor¹⁷ la *fides Nicaena*, cu atât mai mult cu cât aceștia invocaseră dreptul de azil (*ius asyli*), manifestat aici sub forma de *confugium ad ecclesias*. Chiar și așa Sfântul Ioan acceptă să joace în continuare un deosebit de important rol politic, întrucât la scurt timp după acest masacu, când Gainas și trupele sale devastau Tracia, episcopul este considerat singura persoană capabilă să-l înfrunte pe generalul got și este trimis câteva luni mai târziu într-o misiune diplomatică pentru a trata cu el încetarea ostilităților și găsirea unei soluții de compromis¹⁸.

Mitropolitul Efesului a profitat de acest răgaz pentru a-i putea influența prin mită sau amenințări pe martorii defavorabili lui și, „trăgând în felul acesta de timp, a murit Antonin”¹⁹.

O nouă amânare a plecării în Asia a fost determinată de botezarea fiului porfirogenet al împăratului Arcadie și al Eudoxiei. Încreștinarea lui Teodosie al II-lea, născut la 10 aprilie 401, a fost săvârșită în chip solemn o dată cu celebrarea praznicului Epifaniei, la 6 ianuarie 402. În vreme ce Sfântul Ioan administra Taina Sfântului Botez²⁰, episcopul Severian de Gabala, favoritul împărătesei, a luat parte în calitate de naș²¹, ambii rostind encomioanele cuvenite²². Îndeplinind acest act, Hrisostom avea confirmarea sprijinului imperial pentru misiunea asiatică mult amânată²³. Nu doar relațiile cu Arcadie erau foarte bune, ci și cele cu predicatorul de ocazie, Severian care, dacă îi dăm crezare lui Gennadius de Massilia, era adesea invitat de împărat și de Gură de Aur să rostească omilii, fiind recunoscut ca un fin

---

europeană a Bosforului, pentru goții care îmbrățișaseră viața monahală, și pusese la dispoziția acestei populații biserica Sfântului Pavel, care era deservită de goți ortodocși, hirotoniți special pentru a-i păstori pe conaționalii dispuși să abandoneze arianismul. Cf. Jacques Zeiller, *Les origines chretiennes dans les provinces danubiennes de l'empire romain*, Paris, 1918, p. 415. A se vedea și Pr. Prof. Vasile Sibiescu, „Activitatea misionară a Sfântului Ioan Hrisostom printre goți”, în: *GB*, nr. 3-4/1973, p. 378.

¹⁷ Bucellarius ar însemna literal mîncător de biscuiți sau pesmeți – hrana curentă a mercenarilor și a gărzilor de corp.

¹⁸ Teodoret al Cyrului, *HE*, V, 33, *PSB* 44, p. 239.

¹⁹ Palladius de Helenopolis, *Dialogul istoric*, XIV, p. 104.

²⁰ La revenirea din primul exil, împărăteasa Eudoxia se delimitează de calomniatorii Sfântului Ioan, pe care îl prețuiește drept *ιερέα καὶ μυσταγωγὸν τῶν αὐτῆς παίδων* (Sozomen, *HE*, VIII, 18, *PG* 67, 1564)

²¹ Gennadius Massiliensis, *Liber De Scriptoribus Ecclesiasticis*, XXI, *PL* 58, 1073: „Moritur minore Theodosio, filio suo in baptismo, imperante”. Kenneth G. Holum, *Theodosian Empresses. Women and Imperial Dominion in Late Antiquity*, University of California Press, Berkeley/Los Angeles/Oxford, 1982, p. 73.

²² Antoine Wenger, „Notes inédites sur les empereurs Théodose I, Arcadius, Théodose II, Léon I”, în: *Revue des études byzantines* 10 (1952), p. 52-53.

²³ J.N.D. Kelly, *Golden Mouth: The Story of John Chrysostom – Ascetic, Preacher, Bishop*, Cornell University Press, New York, 1995, p. 172.

interpret al Scripturii și un dibaci orator²⁴ (în ciuda puternicului său accent oriental). Acestui Severian i-au fost delegate sarcinile liturgice și îndatoririle catehetice, în vreme ce răspunderile administrative au fost încredințate (arhi)diaconului Sarapion.

Totuși, încă dinainte de plecarea Sfântului Ioan în turneul său asiatic se simțea o animozitate, dacă nu chiar o tensiune între Sarapion și Severian, diaconul fiind convins că episcopul sirian încerca să-l eclipseze pe Hrisotom, pentru a-i submina autoritatea și pentru a-i lua locul binefăcătorului său²⁵.

Ambițios de fel și oportunist, Severian a devenit rapid predicatorul favorit al perechii imperiale și și-a creat un renume, dobândind popularitate în rândul constantinopolitanilor, seduși de intervențiile sale exegetice. În calitate de locțiitor al Sfântului Ioan, Severian avea acces neîngrădit la curtea imperială, iar împărăteasa Eudoxia și anturajul ei l-au considerat un îndrumător spiritual mult mai înțelegor și accesibil, decât exigentul Hrisostom. Deși misiunea sa în Asia indica puternica susținere de care Sfântul Ioan se bucura din partea împăratului, absența relativ îndelungată și promovarea unui ierarh dornic și capabil să se înconjoare cu oamenii influenți de la curte, reprezentau un risc pentru desfășurarea activității pastorale și pentru consolidarea autorității arhiepiscopului din Constantinopol²⁶. J.N.D. Kelly consideră deși este dificil să se facă o reconstituire precisă a evenimentelor, nu există nicio îndoială că diferite persoane sau grupuri ostile Sfântului Ioan au profitat de absența sa îndelungată și de prezența lui Severian pentru a se reuni și pentru a alcătui o opoziție organizată. „Nu a fost nici primul, și în mod cert nici ultimul cârmuitor încrezător care a întreprins o călătorie îndelungată departe de reședința sa, doar pentru a descoperi la întoarcere că atmosfera politică de acolo s-a schimbat semnificativ”²⁷.

Dar momentan, autoritatea cu care Sfântul Ioan Hrisostom acționează se datorează și faptului că se bucura de o influență deosebită în această perioadă, iar prestigiul scaunului episcopal este într-o continuă creștere, sau cel puțin așa reiese din relatarea lui Sozomen care amintește de vizita canonică în Asia, Frigia și Lycia, menită să restabilească ordinea în comunitățile din jurisdicția Constantinopolului²⁸.

Astfel, după lungi tergiversări, în prima jumătate a lunii ianuarie 402, nesocotind starea de sănătate precară, precum și inoportunitatea unui voiaj pe mare

---

²⁴ Gennadius Massiliensis, *Liber De Scriptoribus Ecclesiasticis*, XXI, PL 58, 1073: „Severianus, Gabalensis Ecclesiae episcopus, in divinis Scripturis erudis, et in homiliis declamator admirabilis fuit. Unde et frequenter ab episcopo Ioanne et imperatore Arcadio, ad faciendum sermonem Constantinopolim vocabatur. Legi eius expositionem in Epistolam ad Galatas et de baptismo et Epiphaniae solemnitate libellum gratissimum”.

²⁵ J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 183.

²⁶ *Ibidem*, p. 181-182.

²⁷ *Ibidem*, p. 183.

²⁸ Sozomen, *HE*, VIII, 6, PG 67, 1529.

până la deschiderea sezonului de navigație (10 martie)²⁹, Sfântul Ioan s-a aventurat în această vizită deloc lipsită de peripeții și primejdii. Ajuns în cele din urmă la Apamea unde era așteptat de episcopii Palladius de Helenopolis, Cirinus de Calcedon și Pavel de Heraklea, Gură de Aur s-a îndreptat grabnic către Efes, cu scopul de a hirotoni un nou episcop al acestei metropole în prezența unui sobor de 70 de ierarhi veniți din Lidia, Asia și Caria³⁰. Potrivit lui Sozomen, noul titular era unul dintre oamenii de încredere ai Sfântului Ioan, un anume Heraclides, originar din Cipru, care îi slujise vreme de trei ani ca diacon și care îmbrățișase viața monastică pe care o deprinsese în Sketis, fiind cel mai probabil discipol al faimosului Evagrie († 399)³¹.

Același istoric ne pune în vedere că în cursul acestei deplasări în Asia, întâistătătorul Constantinopolului a depus 13 episcopi din Licia, Frigia și chiar și pe Gherontie al Nicomidiei, deși păstoririi aceleia au opus o dârză și îndelungată rezistență³². Diaconul Teodor din Roma amintește de 16 episcopi depuși³³, în vreme ce Palladius, însoțitor al Sfântului Ioan Gură de Aur în acest periplu, arată că a fost vorba de doar 6 ierarhi. Cu privire la aceștia episcopul de Helenopolis spunea:

„Stăruind martorii [...] conștiința lor fiind zdruncinată, au mărturisit de bunăvoie și fără multă strâmtorare: «Este evident că am dat (mită) și am fost hirotoniți și considerăm că trebuie să fim eliberați (din mâna) Senatului. Acum vă rugăm, dacă ne este permis, ca noi să rămânem în slujba Bisericii, pentru ca aurul, cel puțin, pe care l-am dat, să-l luăm (înapoi). Pentru că unii dintre noi am dat și vasele femeilor noastre». În această situație, Ioan a promis sinodului că el, cu ajutorul lui Dumnezeu, îi va elibera (din mâinile) Senatului și că-l va ruga pe împărat (să procedeze în acest sens). «Voi, însă (a zis Ioan), porunciți ca ei să-și ia (înapoi) de la moștenitorii lui Antonin ceea ce au dat; (cât privește cererea lor), ei să se împărtășească în altar, dar (să nu facă parte dintre episcopi, ci) dintre preoți, pentru ca nu cumva aceste (greșeli fiind ușor) iertate, să devină obicei iudaic sau egiptean (faptul) de a vinde sau cumpăra preoția [...]»³⁴

Pe baza unei afirmații extrem de neclare a patriarhului Proclus³⁵, se crede că în cursul șederii la Efes, ierarhul antiohian ar fi determinat mulțimile de creștini să ia

---

²⁹ J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 173-174.

³⁰ Socrates, *HE*, VI, 11, *PG* 67, 697. Palladius, *Dialog istoric*, XIV, p. 104.

³¹ Sozomen, *HE*, VIII, 6, *PG* 67, 1529. A se vedea și Palladius, *Dialog istoric*, XV, p. 107.

³² Sozomen, *HE*, VIII, 6, *PG* 67, 1529.

³³ Palladius, *Dialog istoric*, XIII, p. 98.

³⁴ *Ibidem*, XV, p. 106.

³⁵ Este vorba de Omilia XX rostită de Proclus probabil cu prilejul aducerii sfințelor moaște ale Sfântului Ioan Hrisostom la 27 ianuarie 438. Textul, păstrat doar în latină,

cu asalt și să dărâme templul zeiței Artemis, dar niciunul dintre istoricii bisericești nu consemnează vreo confruntare majoră a Sfântului Ioan cu păgânii, cu atât mai puțin distrugerea acestui edificiu unic, eveniment care n-ar fi putut rămâne fără ecou.

Socrates mai reține din această vizită că întorcându-se în capitală, în virtutea acestei autorități sporite pe care o acumulase prin acțiunile sale, Sfântul Ioan a confiscat mai multe biserici care aparțineau quartodecimanilor și novațienilor, deși gestul nu era întemeiat pe vreun edict imperial³⁶, comițând astfel un abuz.

Întorcându-se din Bithynia, Sfântul Ioan a traversat Bosforul și a intrat în Constantinopol către finele lunii aprilie 402, la două sau trei săptămâni după sărbătorirea Sfintelor Paști (6 aprilie). Mulțimile l-au întâmpinat entuziasmte, purtându-l triumfal din port până în fața palatului episcopal³⁷. A doua zi, în catedrală, sincer copleșit de bucuria revederii a rostit o omilie plină de sensibilitatea pastorală mulțumindu-le păstoriților săi pentru statornicia în credință arătată pe durata absenței sale, precum și pentru primirea fastuoasă făcută.

Text

Cuvântarea „Cu privire la revenirea sa din Asia” a fost cunoscută până relativ recent strict prin intermediul unei îndelungate tradiții manuscrise latine, iar din variantele transmise, de departe cea mai inteligibilă a fost cea păstrată în manuscrisul E Vaticano lat. 3836, fol. 248V-252V, făcând parte din așa-numitul *Omiar al lui Agimond*, datând din secolul al VIII-lea, în care sunt reunite îndeosebi lucrări ale autorilor patristici latini, în special africani, textele hrisostomice fiind atribuite Fericitului Augustin sau papei Leon cel Mare. Versiunea latină ar fi fost însă mult mai veche, datând chiar din prima jumătate a secolului al V-lea³⁸, fiind realizată cel mai probabil de către diaconul pelagian Anianus de Celeda. Antoine Wenger considera că această traducere ia uneori forma unei glose foarte latine în fond și formă³⁹.

Exordiul textului grec este aproape identic cu cel al unei alte omilii atribuite Sfântului Ioan, *In laudem conceptionis sancti Iohannis Baptistae* (CPG 4518), în

---

conține afirmația: „*Omnem enim locum ab errore liberavit. In Epheso, artem Midiae nudavit; in Phrygia, Matrem que dicebatur deorum, sine fillis fecit; in Caesarea, publicana meretricia honors vacua despoliavit [...]*”, PG 65: 832. Pe larg pe marginea acestui pasaj a se vedea Dragoș Boicu, „Proclu al Constantinopolului Laudatio Sancti Ioannis Chrysostomi (CPG 5819)”, în: *RT* 3/2017, p. 233-234, nota 53.

³⁶ Socrates, *HE*, VI, 11, PG 67, 697.

³⁷ J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 181.

³⁸ Antoine Wenger, „L'homélie de saint Jean Chrysostome « A son retour d'Asie »”, p. 110

³⁹ *Ibidem*, p. 113.

vreme ce paragrafele următoare par să fie inspirate din textul *In nativitate Iohannis Baptistae* (CPG 4736), motiv pentru care unii cercetători au considerat cuvântarea la zămislire o compilație de tip „mozaic”, în vreme ce alții au ales să-l identifice pe Proclu al Constantinopolului drept autor. Însă această similitudine nu reprezintă un contrargument pentru parternitatea hrisostomică a predicii *De regressu*, ci confirmă autenticitatea textului.

În ceea ce privește conținutul se pot distinge câteva teme și motive mai importante. Încă de la bun început autorul construiește o analogie între soarta sa și a profetului Moise, arătând că spre deosebire de acela, care, părăsindu-și poporul vreme de 40 de zile, pe când se suise pe muntele Horeb, i-a găsit pe evrei dezbinați și căzuți în idolatrie, Sfântul Ioan își găsește fiii duhovnicești stăruind în dreapta-credință. Primirea entuziastă îi confirmă că acesta este raiul său, cu mult superior Edenului în care șarpele ispitea, Eva ademenise, iar Adam căzuse. Spre încântarea sa și-a găsit poporul cinstindu-l pe Dumnezeu, opunându-se ereticilor și săvârșind Sfintele Taine.

Chiar dacă nu a reușit să prăznuiască sărbătoarea Paștilor împreună cu comunitatea sa, ei se pot bucura împreună de celebrarea morții și Învierii Domnului Hristos în fiecare liturghie. Nici neofiii care nu au primit Sfântul Botez din mâinile sale să nu se întristeze căci harul primit prin slujirea oricărui cleric este același dar al Duhului Sfânt împărtășit de Hristos, Care este prezent la administrarea Tainei, îndrumând mâna slujitorilor Săi⁴⁰.

În tot timpul pe care l-a petrecut departe de credincioșii încredințați lui, nu a fost nicicum înstrăinat, ci mai vârtos era legat prin legătura dragostei, rugându-se neconținut pentru ei, dar și cerând rugăciunile lor constante pentru sine. Prețuirea pe care credincioșii i-o arată îl subjugă prin legături indisolubile de comunitatea sa. Dibăcia oratorului este reliefată de faptul că nu ratează nici un prilej de a exploata relația de afecțiune dintre sine și turma sa, folosindu-se de fiecare oportunitate pentru a insera crâmpeie cu conținut teologic.

Subtext

Tonul afectuos, pasional și convingător ar putea fi explicat și de faptul că era conștient că deși se putea baza pe susținerea necondiționată a auditoriului său, în capitală existau alte cercuri sau grupări de a căror loialitate nu putea fi sigur⁴¹.

Fără o cunoaștere mai profundă a împrejurărilor în care a fost rostită omilia, cititorul de astăzi nu poate să surprindă fina și amara ironie cuprinsă în câteva pasaje ale cuvântării, care, poate, erau evidente ascultătorilor Sfântului Ioan, și chiar

---

⁴⁰ J.N.D. Kelly, *op. cit.*, p. 181.

⁴¹ *Ibidem*, p. 182.

potențate de gesturile și mimica sa, ori de alte elemente de exprimare nonverbală⁴². Probabil unii dintre ascultători au simțit că referințele la șarpele amăgitor și ispititoare Evă vizau o situație particulară, știind precis la cine se referă și pe cine anume indica prin menționarea viței sălbatice ori a măslinului nealtoit, care aveau nevoie de îngrijire pentru a deveni roditoare. Era ușor de intuit de constantinopolitanii mai avizați că se făceau trimiteri subtile la Severian și activitatea sa de „seducător”.

Ceea ce poate nu cunoșteau era faptul că diaconul Sarapion îi furniza constant informații despre cele ce se petreceau în Constantinopol, în special cu privire la ascensiunea episcopului Severian, pe care Sfântul Ioan îl primise cu drag, oferindu-i găzduire în palatul său episcopal și punându-i la dispoziție amvonul catedralei din capitala orientală a Imperiului. Cu siguranță, aceste vești care l-au alarmat și întristat pe marele ierarh care nu se sfiește să apeleze la un motiv biblic foarte interesant, și anume: fidelitatea conjugală ca alegorie pentru relația dintre Dumnezeu-Mirele și poporul său-mireasă. Dar aici intervine ingeniozitatea hrisostomică care transferă implicațiile acestei relații la nivelul legăturii dintre episcop și comunitatea sa, o legătură indisolubilă precum căsnicia, căci așa cum arăta Mântuitorul, completând practica vetero-testamentară (Dt 24, 1-4), „oricine va lăsa pe femeia sa, în afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească adulter, și cine va lua pe cea lăsată săvârșește adulter” (Mt 5, 32; 19, 9; Mc 10, 11; Lc 16, 18).

„Știam chiar că soția promisă mie este păzită prin castitate, așa cum este obiceiul să se întâmple în căsătoria civilă. Într-adevăr, dacă bărbatul a aflat că are o soție nerușinată, nu o lasă decât să se îngrijească de casă, iar dacă ar fi silit pentru o vreme să călătorească, este forțat (de neîncredere) să se întoarcă degrabă, ca și cum ar fi mânat de un oarecare ghimpe al suspiciunii. Dar cel care are (soție) cuminte și înfrânată, întârzie liniștit afară, considerând suficient caracterul soției ca străjer pentru paza ei. [...] Nu degeaba ziceam că, fiind absent bărbatul, soția credincioasă îi respinge pe adulteri” (§ 3-4, 11).

Sfântul Ioan Gură de Aur laudă fidelitatea constantinopolitanilor care nu au respins doar atacurile ereticilor, ci implicit și îndemnul seducătoare ale rivalului său, rămânându-i devotați, așa cum reiese din manifestarea zgomotoasă a bucuriei maselor la revederea lui.

Această viziune asupra relației pe care păstorul trebuie să o aibă cu comunitatea sa va fi reluată de sfântul ierarh în contextul depunerii sale samavolnive și deportării la Cucuz, când îi va scrie episcopului Chiriac, surghiunit și el, despre Arsacius, pe care îl acuză de uzurparea tronului arhieresc, contestând canonicitatea și legitimitatea alegerii lui ca episcop al Constantinopolului (404-405):

---

⁴² *Ibidem*, p. 182.

„Am auzit și eu de flecarul acela, de Arsacius, pe care l-a pus împărăteasa pe scaunul episcopal, că i-a prigonit pe toți frații care n-au vrut să aibă părtașie cu el, pe mulți dintre ei i-a aruncat în închisoare din pricina mea. Are înfățișare de oaie, dar este lup; are chip de episcop, dar este adulter. Că este adulteră femeia care trăiește cu un alt bărbat cât timp bărbatul ei este în viață. Tot așa și acesta este adulter, nu cu trupul, ci cu duhul, că, fiind eu în viață, mi-a răpit scaunul Bisericii”⁴³.

Dinamica acestei relații dintre sacerdot și comunitate este foarte complexă și depășește cu mult niște obligații „contractuale”. Indisolubilitatea legăturii este indicată de termenul „δουλεία” (sclavie) care ca și echivalentul latin „servitium” (slujire / sclavie) evidențiază convingerea Sfântului Ioan că iubirea necondiționată ce o poartă păstoriților săi nu poate fi mai presus decât propria libertate și nici nu caută eliberarea de un astfel de angajament pe care și-l asumă voluntar:

„Iar eu sunt robul iubirii voastre. Adunându-vă, m-ați făcut al vostru nu cu bani, ci arătându-mi dragoste. Desigur că mă bucur predându-mă unei astfel de slujiri și nu doresc să fiu vreodată dezlegat de această ascultare, [căci este mai de preferat această sclavie decât diadema (imperială), această robie agonisește Împărăția cerurilor], de vreme ce această slujire îmi este mai de dorit decât libertatea. Această slujire îmi rânduiește jilț împreună pe acea fericită estradă [a altarului], această slujire nu este (determinată) de necesitate, ci de liberul arbitru (§ 9)”.

Iubirea comunității este motorul care îl pune în mișcare pe sacerdot, și autorul găsește potrivit să ilustreze modul concret în care fiecare enoriaș își poate manifesta această dragoste, participând la efortul pastoral de conducere a eparhiei:

„Rugăciunile voastre îmi sunt zid și tărie. Să nu zică (cineva): eu sunt laic, în ce chip mă voi putea ruga pentru sacerdot? Ascultă Scriptura care zice: «rugăciunea să fie neîncetată» (FA 12,5). [...] O astfel de întărire aștept de la voi (§ 19-21)”.

Un detaliu care merită evidențiat este menționarea de către Sfântul Ioan a sintagmei „in illud tribunal beatum / ἐν τῷ βήματι ἑκείνῳ” (acea fericită tribună). Traducerea termenului „tribunal” sau a corespondentului grec „βῆμα”, poate ridica o serie de dificultăți, putându-se opta pentru „scaun de judecată”, așa cum o face Wendy Mayer în traducerea engleză a textului, conferindu-i o valență eshatologică⁴⁴. Un alt sens al termenilor este cel de „platformă înălțată”, „altar”, „sanctuar” sau

---

⁴³ Sf. Ioan Gură de Aur, *Epistola 125*, în: Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrisorile către persoane oficiale, către diaconița Olimpiada, către alte persoane*, trad. de Pr. Prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2008, p. 215.

⁴⁴ Wendy Mayer, Pauline Allen, *op. cit.*, n. 20, p. 213 (101): „tribunal i.e. at the Last Judgement”.

„prezbiteriu”, așa cum apare menționat în can. 56 (Laodiceea, 343), sau, mai bin zis, *synthronos*, spațiul unde se găsea tronul episcopal de unde protosul comunității prezida reuniunea liturgică.

Clarificarea acestui termen este deosebit de relevantă pentru subtextul omiliei, pentru că dacă ținem cont de contextul istoric și al concurenței ce se profilează între Sfântul Ioan și Severian, caz în care cuvântarea hrisostomică este o încercare flagrantă de a reaprinde entuziasmul susținătorilor săi după lunga sa absență, referirea la tronul episcopal era importantă pentru revendicarea autorității sale.

În vreme ce preoții predicau din amvonul plasat relativ central în nava bisericilor, episcopii care prezidau celebrarea euharistică predicau șezând pe *thronos*-ul lor dintr-o poziție mai înaltă în absida altarului⁴⁵ (*ex cathedra*). O aparentă neconcordanță poate fi ridicată de pronumele demonstrativ de depărtare „*illud / ἐκεῖν*”⁴⁶, ceea ce înseamnă că predicatorul nu se afla pe tronul său, ceea ce contravenea statutului său de episcop. Dar Sfântul Ioan era un ierarh neconvențional și atât Socrates Scolasticus⁴⁷ cât și Sozomen⁴⁸ afirmă că la Constantinopol, Hrisostom predica ocazional din amvon. Prin urmare, deși amvonul este de obicei asociat cu preotul omilist, iar tronul de pe estrada altarului cu episcopul, împrejurările puteau impune ca episcopul ce predică să părăsească *synthronos*-ul pentru amvon⁴⁹.

Iar în cazul de față Sfântul Ioan trebuia să facă o demonstrație de forță, ceea ce ar sugera că predica șezând pe tronul episcopal. Dar pe de altă parte, conținutul și tonul foarte afectuos al omiliei, în care se vorbește despre iubirea reciprocă care îl înrobește pe episcop, indică o reacție menită să răspundă primirii călduroase făcute de constantinopolitani în ziua precedentă. Întreaga cuvântare transmite o stare pozitivă și o bucurie autentică, aproape copilărească, a păstorului care s-a alăturat turmei sale. Sfântul Ioan pare să reacționeze constant de-a lungul predicii la vibrația mulțimii, iar pentru orator versat ar fi fost total inadecvat să iubească despre afecțiune reciprocă izolat în marginea *synthronos*-ului și de aceea este mai plauzibil ca ierarhul să fi rostit omilia în mijlocul comunității de pe amvon, ceea ce ne-ar permite să identificăm „*illud tribunal beatum*” cu tronul arhieresc de pe estrada altarului.

---

⁴⁵ Wendy Mayer, „The dynamics of liturgical space. Aspects of the interaction between John Chrysostom and his audiences”, în: *Ephemerides Liturgicae* 111 (1997), p. 110-111.

⁴⁶ Îi mulțumesc pe această cale doamnei Wendy Mayer pentru evidențierea acestui aspect.

⁴⁷ Socrates, *HE*, VI, 5, PG 67, 1524

⁴⁸ Sozomen, *HE*, VIII, 5, PG 67, 1524

⁴⁹ Wendy Mayer, „The dynamics of liturgical space”, p. 115.

Nu în ultimul rând, în această omilie autorul exploatează conștient emoțiile auditoriului, lăsându-se purtat de aclamațiile constantinopolitanilor. Intensitatea exagerărilor retorice, flatarea ascultătorilor și expresiile de falsă modestie, confirmă fascinația pe care o exercita asupra audienței pe care o avea în palmă. În același timp, cuvântarea este o demonstrație de forță menită să descurajeze orice tentativă de acaparare a tronului arhieresc. Vorbind despre forța transfiguratoare a acestui nou Eden, în care Hrisostom se consideră instrumentul atingerii adevăratului potențial al sufletelor încredințate lui (§ 8), predicatorul își permite să se joace cu imagini cu impact foarte puternic asupra rivalilor săi, confirmând reacția explozivă a maselor fidele și îndemnându-i pe cei tentați de uzurpare să se răzgândească, pentru că

„fiind absent păstorul, (turma) îi alungă pe lupi; [...] Saltă oile și nicăieri (nu se găsește) lupul. Căci și dacă s-ar afla pe undeva a și fost găsit preschimbat în oaie (§11, 19)”.

Probabil autorul a inserat aici o observație făcută chiar în momentul rostirii cuvântului, sesizând reacțiile lui Severian, care, în fața evidenței, abandonează, temporar, planurile de ascensiune și realizează pericolul situației la care s-ar expune dacă ar continua cu intrigile.

Folosindu-ne de aceste repere avem acces la câteva chei hermeneutice suplimentare ce ne permit să deslușim sensul aluziilor Sfântului Ioan.

II

Omilia cu privire la întoarcerea Sfântului Ioan Gură de Aur din Asia⁵⁰

Aici începe omilia Sfântului Ioan Gură de Aur, când s-a întors din Asia în Constantinopol

1. Moise, acel mare slujitor al lui Dumnezeu, capetenia profeților, cel care a străbătut (cu piciorul) marea, cel care mână văzduhul⁵¹, cel care a așternut masă⁵² (poporului), care a fost abandonat de cea care l-a născut și salvat de prigonitoare

---

⁵⁰ Traducerea este realizată după versiunea latină din manuscrisul *E Vaticano lat.* 3836, fol. 248V-252V, publicată de Antoine Wenger, „L'homélie de saint Jean Chrysostome « A son retour d'Asie »”, p. 113-123, consultând permanent versiunea greacă și indicând diferențele dintre cele două variante acolo unde a fost cazul, respectiv completând elementele prezente doar în textul grec. În același timp nu am considerat necesar să mai evidențiez pasajele prezente doar în textul latin întrucât ele dau o cursivitate firească discursului, așa cum se și cuvenea pentru „o glosă foarte latină în fond și formă”.

⁵¹ Aeris agitator – lit.: cel care controlează vremea, probabil o referință la o parte din plăgile care s-au abătut asupra Egiptului (Iș cap. 7-12). Echivalentul grec ὁ τοῦ ἄερος ἡνίοχος este deopotrivă de incert ca sens.

⁵² „Mână” în versiunea greacă.

(desigur [știți] că pe el l-a născut mama sa, dar egipteanca l-a luat și l-a crescut) și care a fost crescut în Egipt, care sălășluiește în cer, care a ridicat un astfel și atât (de mare) trofeu [asupra egiptenilor; a încremenit marea și a despicat în două piatra și a vorbit cu Dumnezeu ca și cu un prieten]⁵³.

2. Când un asemenea om și-a părăsit poporul vreme de patruzeci de zile, l-a aflat pe el făcând idoli și provocând dezbinări⁵⁴. Dar (eu am lipsit) nu doar patruzeci de zile, ci și cincizeci și o sută și mai mult, și v-am aflat pe voi bucurându-vă și filozofând și stăruind în frica lui Dumnezeu. Nu că eu aș fi mai mare decât Moise. Doamne ferește! De fapt a zice așa ceva este o nebunie extremă, ci pentru că poporul acesta este mai sobru⁵⁵ decât poporul acela.

3. De aceea și acela (Moise), coborând din munte, l-a apostrofat pe Aaron pentru dezbinarea poporului și mâniindu-se s-a pornit împotriva lui, pentru că a cedat voinței lor. Dar venind eu, voi împleni laudele și cununile voastre. Acolo unde (are loc) nesocotirea legii, acolo urmeaza acuzarea și este necesară muștrarea; iar acolo unde (este) îndreptarea, acolo (sunt) laudele și elogiile și cununile. Și chiar dacă am întârziat afară mai mult timp, mă încredeam în sentimentul iubirii și în corectitudinea credinței voastre. Știam chiar că soția promisă mie este păzită prin castitate⁵⁶, așa cum este obiceiul să se întâmple în căsătoria lumească⁵⁷.

4. Într-adevăr, dacă bărbatul a aflat că are o soție nerușinată, nu o lasă decât să se îngrijească de casă, iar dacă ar fi silit pentru o vreme să călătorească, este forțat (de neîncredere) să se întoarcă degrabă, ca și cum ar fi mânat de un oarecare ghimpe al suspiciunii. Dar cel care are (soție) cuminte și înfrânată, întârzie liniștit afară, considerând suficient caracterul soției ca străjer pentru paza ei⁵⁸.

5. Iată ce ni s-a întâmplat mie și lui Moise. Într-adevăr, pentru că acela avea de soție sinagoga incorigibilă, a lăsat-o [pentru un timp, urcând pe Horeb] și ea s-a desfrânat, Dumnezeu l-a îndemnat zicând: „Scoalță-te, coboară, pentru că poporul tău s-a răzvrătit” (Iș 32, 7). Dar eu nu am primit nicio poruncă de acest fel și când m-a cuprins boala trupului, nu m-a tulburat absența voastră, ci am așteptat liniștit leacul

---

⁵³ Adaos prezent în versiunea greacă.

⁵⁴ „L-a aflat pe el în răzvrătire și în nelegiuire” în versiunea greacă.

⁵⁵ „Mai cumpătat” în versiunea greacă.

⁵⁶ „Știam că soția mea este o femeie care râvnește să fie cumpătată” în versiunea greacă.

⁵⁷ In saeculari coniugio – lit.: în căsnicia lumească.

⁵⁸ Lit.: considerând suficiente moravurile soției în locul supravegherii ei de către paznici.

suferinței⁵⁹ mele în privința voastră. „Căci nu au nevoie de doctor cei sănătoși, ci cei care sunt bolnavi” (Mt 9, 12).

6. Căci și dacă am întârziat puțin [ca să ajung] la voi, aceasta nu a fost în detrimentul vostru, ci s-a făcut spre sporirea voastră. Din contră, cele ce au fost îndreptate prin intermediul meu, (dar) într-o mai mare măsură prin harul lui Dumnezeu, reprezintă cununa voastră, înfăptuirea voastră. Și astfel mă bucur și salt și am impresia că aș zbura și nu sunt în stare să vestesc măreția acestei bucurii. Deci ce voi face? În ce chip voi arăta veselia minții mele? Invoc spre mărturie conștiința voastră pe care o văd că este plină de bucurie de la venirea mea. Pentru că (această) bucurie este cununa și lauda mea.

7. Dacă prezența mea, a unui (singur) bărbat, a umplut atâta popor de o astfel de încântare, cu cât mai mult credeți (că mă umple) pe mine bucuria deplină la vederea voastră. Văzând pe un (singur) fiu, Iosif, bătrânul Iacov s-a bucurat și s-a înviorat cu duhul, dar pe de altă parte, eu nu (privesc) un Iosif, ci pe voi pe toți vă văd asemănători aceluia⁶⁰.

8. Și mă bucur pentru că am dobândit raiul meu, mai bun decât acel rai (de demult). Căci acolo șarpele stătea la pândă, iar aici Hristos săvârșește tainele⁶¹; acolo Eva a ademenit, iar aici Biserica este încoronată; acolo Adam a fost amăgit, iar aici poporul s-a alipit de Dumnezeu; acolo (erau) arbori feluriți, iar aici (sunt) diferite daruri⁶². În grădina raiului arborii s-au veștejit, (dar) în Biserică pomii au dat roade; în acel rai fiecare fel de semănătură a stărui în starea sa⁶³, (iar) în acest adevărat rai, dacă voi găsi mlădiță sălbatică, o voi preface în viță roditoare; dacă voi afla un măslin sălbatic, îl voi preschimba în măslin veritabil. O astfel de însușire [transfiguratoare] are acest pământ.

9. Pentru aceasta mă bucur, și trec cu vederea scuzele⁶⁴; dar primiți, iubitorilor, scuzele mele căci cu adevărat lungimea unui astfel de timp ne-a îndepărtat pe noi. Dacă îl trimiteți undeva pe slujitor, oare nu-l cercetați pe cel care se întoarce și care sunt pricinile pentru care ar fi zăbovit, unde a irosit atâta timp? Iar eu sunt robul iubirii voastre. Adunându-vă, m-ați făcut al vostru⁶⁵ nu cu bani, ci arătându-mi

---

⁵⁹ În versiunea greacă textul este mai puțin explicit, iar referirile la boală ar avea valența unei afecțiuni de care suferea Biserica, în cazul respectiv este vorba de simonia cu care se confrunta comunitatea din Efes și împrejurimi.

⁶⁰ „Văzând nu unul, ci zeci de mii unele după altele și poporul în întregimea lui” în versiunea greacă.

⁶¹ „Hristos ne inițiază în Taine” în versiunea greacă.

⁶² „Daruri diferite și duhovnicești” în versiunea greacă.

⁶³ „Și ceea ce este de mirare, acest paradis nu doar conservă plantele [în starea lor], ci le și preschimbă” în versiunea greacă.

⁶⁴ Satisfactio – lit.: dezvinovățirea.

⁶⁵ Emistis – lit.: m-ați dobândit.

dragoste. Desigur că mă bucur predându-mă unei astfel de slujiri⁶⁶ și nu doresc să fiu vreodată dezlegat de această ascultare, [căci este mai de preferat această sclavie decât diadema (imperială), această robie agonisește Împărăția cerurilor]⁶⁷, de vreme ce această slujire îmi este mai de dorit decât libertatea. Această slujire îmi rânduiește jilț împreună pe acea fericită estradă [a altarului]⁶⁸, această slujire nu este (determinată) de necesitate, ci de liberul arbitru⁶⁹.

10. Oare cine nu slujește de bunăvoie iubirii voastre, iubiților (mei) preafrumoși? Chiar dacă aş avea sufletul de piatră, l-ați face mai moale decât ceara. Ce voi spune despre dorul vostru și despre bunăvoința pe care mi-ați arătat-o ieri?⁷⁰ În ce fel vocile voastre au străpuns cerul cu bucurie? Sfințind însuși aerul [cu strigătele voastre], faceți din cetate o Biserică. Eu eram cinstit și Dumnezeu a fost slăvit, ereticii au fost rușinați, Biserica a fost cu adevărat încununată, [voi ați fost aclamați în public]⁷¹. Pentru că mare este bucuria mamei când fiii saltă și mare bucuria păstorului când saltă mieii turmei⁷².

11. Am venit la bucuria virtuților voastre, am aflat că v-ați luptat cu ereticii când s-au purtat nedrept cu voi la botez și i-ați rușinat⁷³. Nu degeaba ziceam că, fiind absent bărbatul, soția credincioasă îi respinge pe posibili amant⁷⁴, că, fiind absent păstorul, (turma) îi alungă pe lupi; marinarii fără căpitan au salvat corabia, soldații fără comandant au repurtat victoria, ucenicii fără îndrumător au făcut progrese, fiii s-au întărit fără tată, ba din contră, oare nu (sunt) mai mari fără tată? Sporirea voastră este bucuria mea, fala mea, cununa mea.

---

⁶⁶ Servitium – lit.: sclavie. Aceeași nuanță reiese și din versiunea greacă prin utilizarea termenului δουλεία de-a lungul (ep)anaforei din această construcție.

⁶⁷ Adaos prezent în versiunea greacă.

⁶⁸ Traducerea termenului „tribunal” sau a corespondentului grec „βῆμα”, poate ridica o serie de dificultăți, putându-se opta pentru „scaun de judecată”, așa cum fac Wendy Mayer și Pauline Allen în traducerea engleză a textului ca o referință eshatologică, „tribunal i.e. at the Last Judgement” vd. *op. cit.*, n. 20, p. 213 (101), sau ca „platformă înălțată”, „altar”, „sanctuar” sau „prezbiteriu”, așa cum apare menționat în can. 56 (Laodiceea, 343).

⁶⁹ Voluntatis – lit.: prin voința proprie.

⁷⁰ „Ce să spun despre dorul de care ați dat dovadă, de nebunia de ieri și de agitația, de strigătele din piață?” în versiunea greacă.

⁷¹ Adaos prezent în versiunea greacă.

⁷² „Căci reușita Bisericii [este] când rădăcina este strâns legată de crengi, când păstorul oilor sălășuiește împreună cu oile” în versiunea greacă.

⁷³ „Căci pe eretici i-ați călcat în picioare și pe cei ce încălcaseră legea i-ați adus prin convingere la botez” în versiunea greacă.

⁷⁴ Adulteros – lit.: adulteri.

12. Dar noi am dorit, s-a zis, să prăznuim Paștele cu tine. [Iar eu] voi împlini cele pe măsura iubirii voastre, întrucât ați risipit deja supărarea de pe chipul vostru⁷⁵. Căci dacă tatăl l-a primit pe fiul risipitor, de îndată l-a împăcat cu el și nici nu l-a pedepsit, ci pe loc l-a îmbrățișat (*Lc 15, 22*), cu atât mai mult fiii îl vor primi pe tatăl lor.

13. Însă s-a zis: voiam să prăznuim Paștele cu tine⁷⁶. Dar răspund deja la aceasta. Voi ați să faceți Paștele cu mine? Nimeni nu vă oprește să serbați Paștele cu mine astăzi; dar poate veți spune: este cu puțință să prăznuim două Paști? Nu, ci (se poate celebra) unul și același, dar de mai multe ori. Precum soarele răsare întotdeauna și nu spunem că sunt mai mulți sori, ci că soarele răsare zilnic, astfel și Paștele este săvârșit întotdeauna, iar când este celebrat, este unul (și același) în datina voastră.

14. Noi nu suntem asemenea iudeilor, nu suntem sclavii unui loc anume, nici nu suntem constrânși de soroace⁷⁷, întăriți (fiind) prin glasul Domnului: „ori de câte ori, zice, veți mânca pâinea aceasta și veți bea acest pahar, moartea Domnului vestiți” (*I Co 11, 27*). De fapt, și astăzi pomenim moartea lui Hristos. Dar precum atunci (a fost) praznic, și azi (este) praznic. Acolo unde se bucură iubirea, acolo este praznicul și în locul în care i-am primit pe fiii veseli, eu celebrez cea mai mare sărbătoare⁷⁸. Pentru că și acel (Paște) este praznic al iubirii. „Căci atât, zice, a iubit Dumnezeu lumea încât pe Fiul Său Unul-Născut L-a dat pentru ea” (*In 3, 16*).

15. Dar s-a mai spus: fiind tu absent, mulți au fost botezați. Și ce este cu aceasta? Harul nu este cu nimic mai prejos, [iar] darul lui Dumnezeu nu se poticnește. Aceia nu sunt botezați în prezența mea, dar sunt botezați fiind de față Hristos. Oare omul este cel ce a botezat? Omul își întinde dreapta, dar Dumnezeu îndrumă mâna. Iubitule, să nu ai îndoieli cu privire la har, pentru că este darul lui Dumnezeu.

16. Ia aminte mai vârtos la cele ce sunt spuse. Dacă din întâmplare, după ce vei înainta solicitările pentru o oarecare pricină, îți este arătată o scrisoare imperială și vei primi respectiva scrisoare, nu vei cerceta cu ce fel de condei a semnat-o regele, nici pe ce fel de hârtie, nici cu ce fel de cerneală, ci veți căuta un singur lucru, anume dacă regele a semnat-o. Astfel și la botez hârtia este conștiința, condeiul este limba preotului, (iar) mâna este harul Duhului Sfânt. Prin urmare aceeași mână (divină) a scris fie prin intermediul meu, fie al aceluia care a săvârșit slujirea preoțească.

---

⁷⁵ Lit.: din înfățișarea voastră.

⁷⁶ Adaos prezent în versiunea greacă.

⁷⁷ Nec subditi sumus necessitate temporis – lit.: nici nu suntem supuși necesității vremii.

⁷⁸ „În locul în care copiii l-au primit pe tatăl [este] sărbătoare” în versiunea greacă.

17. Noi suntem slujitorii, nu autorii (Tainelor). Chiar și Pavel este un slujitor. „Astfel chiar, zice, să ne socotească fiecare om: drept slujitori ai lui Hristos și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (I Co 4, 1). „Căci ce ai pe care să nu-l fi primit” (I Co 4, 7). Dacă am ceva, l-am primit; dacă am primit, nu este al meu, ci al celui care mi-a dat darul. Deci să nu te îndoiești, iubitele, (că) harul lui Dumnezeu este deplin. Locul nu împiedică (săvârșirea Tainei), fie că ești botezat aici, ori în corabie, ori pe drum. Filip a botezat pe cale (FA 8, 26-40), Pavel în lanțuri (FA 16, 25-33), Hristos (l-a mântuit) pe cruce pe tâlharul în suferință și (acela) de îndată a dobândit intrarea în rai (Lc 23, 39-43).

18. Pentru aceasta mă bucur și salt și prețuiesc rugăciunile voastre cu care am plecat în Asia, cu care m-am întors, cu care am traversat marea și am navigat fericit ajutat prin rugăciunile voastre. Chiar nu am intrat în corabie fără voi, nici nu am înaintat fără voi, nici (nu am intrat) în (vreo) cetate fără voi, și chiar fiind despărțit cu trupul, totuși (rămâneam) alipit prin dragoste.

19. De fapt vedeam biserica voastră în marea largă și tresăream de bucurie. Aceasta este o dragoste care nu cunoaște mărghinire. Intram într-o biserică, stăteam la altar, aduceam rugăciuni și ziceam: Doamne păzește Biserica pe care mi-ai încredințat-o. Chiar dacă eu sunt absent cu trupul, dar îndurarea Ta, care m-a condus acolo, este prezentă și mi-a îngăduit să dobândesc mai mult decât meritam. [Eu l-am cerut ca să vă aibă în pază și Acesta a împlinit cu mult mai mult]⁷⁹. Iar mulțimea celor prezenți dă mărturie că (Biserica voastră) a sporit. Văd că viile înfloresc și nicăieri (nu mai sunt) spini, și nici vreo urmă de țepi. Saltă oile și nicăieri (nu se găsește) lupul. Căci și dacă s-ar afla pe undeva a și fost găsit preschimbat în oaie. Și atât (de mari) sunt credința și iubirea voastră, încât îi chemați pe ceilalți la imitarea voastră. Însuși Domnul v-a păzit pe voi, (El) Însuși m-a adus înapoi și pe mine și, fiind aflat în slăbiciune, am simțit ajutorul rugăciunilor voastre pe care le cer zilnic pentru mine.

20. Călătoria mea a încununat orașul vostru, iar acum s-a arătat tuturor că mă iubeați dintru început. Astfel chiar nefiind de față m-ați considerat ca și cum aș fi fost prezent. Căci când eram în Asia spre îndreptarea bisericilor, cei ce veneau de aici acolo ne anunțau zicând că ați dat foc orașului. Desigur, afecțiunea obișnuiește în timp să scadă, dar iubirea voastră a sporit zilnic. [Nu a fost dată uitării, ci s-a apris cu mult mai mult]⁸⁰. Și cu siguranță l-ați iubit astfel pe cel absent, și cred că îl veți prețui mai bine pe cel prezent. Aceasta este comoara mea, acestea sunt bogățiile mele și de aceea am nevoie de rugăciunile voastre. Rugăciunile voastre îmi sunt zid și tărie.

---

⁷⁹ Adaos prezent în versiunea greacă.

⁸⁰ Adaos prezent în versiunea greacă.

21. Să nu zică (cineva): eu sunt laic, în ce chip mă voi putea ruga pentru sacerdot? Ascultă Scriptura care zice: „rugăciunea să fie neîncetată” (FA 12, 5). Și rugăciunea comunității a dezlegat lanțurile lui Petru și lui Pavel i-a sporit curajul propovăduirii (FA 13, 1-3)⁸¹. Rugăciunea a închis gura leilor (Dan 6, 19-22), [chitul a amuțit prin rugăciune]⁸², rugăciunea a curmat dezbinarea, rugăciunea a deschis raiul, rugăciunea a deschis marginile cerului, prin rugăciune a zămislit cea stearpă, rugăciunea lui Corneliu a pătruns cerul (FA 10, 1-8), rugăciunea l-a îndreptat pe vameș (Lc 18, 10-14).

22. O astfel de întărire aștept de la voi, un astfel de har cer, iar Dumnezeuul slavei, privind la rugăciunile voastre, să-mi dea cuvânt în deschiderea gurii mele prin care aș putea să-l îndrum pe poporul încredințat mie spre mântuirea prin Hristos Domnul nostru, căruia împreună cu Dumnezeu Tatăl și cu Sfântul Duh este cinstea, slava și puterea în vecii vecilor⁸³. Amin.

Aici se încheie (predica) despre întoarcerea aceluiași din Asia.

---

⁸¹ „Rugăciunea l-a dezlegat pe Pavel de tăcere” în versiunea greacă.

⁸² Adaos prezent în versiunea greacă.

⁸³ „Ca Dumnezeu, primind rugăciunile voastre, să vă dăruiască abundența atât a celor bune de acum cât și a celor viitoare în Hristos Iisus, căruia fie slava în veci. Amin” în versiunea greacă.